

**Tarımsal Ekonomi ve Politika
Geliştirme Enstitüsü**

Ürün Raporu DOMATES 2023

**TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME
ENSTİTÜSÜ
TEPGE**

**ÜRÜN RAPORU
DOMATES
2023**

Hazırlayan
Seda Demircan
Ziraat Mühendisi
Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Müdürlüğü
seda.demircan@tarimorman.gov.tr

TEPGE YAYIN NO: 379

ISBN: 978-625-8451-99-3

**© TEPGE
Her Hakkı Saklıdır.**

KASIM/2023

İletişim:

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı 06800
Çankaya/ANKARA

Telefon: 0312 287 5833

Faks: 0312 287 5854

Bu rapor TEPGE'nin izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz veya elektronik ortama taşınamaz. Raporun bilimsel ve hukukî sorumluluğu yazara aittir.

Kapak sayfasında kullanılan fotoğraf Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından düzenlenen "2018 yılı Tarım ve İnsan Fotoğraf Yarışması" na aittir.

(<http://www.tarimormaninsan.com/img/10-tarim-ve-insan-fotograf-yarismasi/genel/400/birincilik-odulu-mehmet-yikilmazsoy.jpg>)

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. DÜNYADA DURUM	1
2.1. Dünya Domates Ekim Alanı, Üretim ve Verimi	1
2.2. Dünya Domates Ticareti	4
2.2.1. Dünya Domates İthalatı	4
2.2.2. Dünya Domates İhracatı	4
2.3. Dünya Domates Fiyatları	5
3. TÜRKİYE'DE DURUM	5
3.1. Türkiye Domates Ekim Alanı, Üretim ve Verimi.....	5
3.2. Türkiye Domates Tüketimi ve Yeterlilik Derecesi	7
3.3. Türkiye Domates Dış Ticareti	8
3.3.1. Türkiye Domates İthalatı	8
3.3.2. Türkiye Domates İhracatı	8
3.4. Türkiye Domates Fiyatları	9
3.5. Tarımsal Destekler	9
4. GENEL DEĞERLENDİRME	10
EK TABLOLAR	12
KAYNAKLAR	26

TABLO DİZİNİ

Tablo 1. Dünya Domates Ekim Alanı, Üretim ve Verimi	1
Tablo 2. Dünya Domates Ekim Alanlarında Önemli Ülkeler	2
Tablo 3. Dünya Domates Üretiminde Önemli Üretici Ülkeler	3
Tablo 4. Dünyada Bazı Ülkelerde Domates Verimi	3
Tablo 5. Dünya Domates İthalatında Önemli Ülkeler	4
Tablo 6. Dünya Domates İhracatında Önemli Ülkeler	4
Tablo 7. Önemli Domates Üreticisi Ülkelerde Yurtdışı Domates Üretici Fiyatları	5
Tablo 8. Türkiye Domates Ekim Alanı, Üretim ve Verimi	5
Tablo 9. Türkiye Sofralık ve Salçalık Domates Ekim Alanları, Üretim ve Verimi	6
Tablo 10. Türkiye Domates Ekim Alanlarının İllere Göre Dağılımı	6
Tablo 11. Türkiye Domates Üretiminin İllere Göre Dağılımı	7
Tablo 12. Türkiye Domates Verileri	7
Tablo 13. Türkiye Domates İthalatının Ülkelere Göre Dağılımı	8
Tablo 14. Türkiye Domates İhracatı Verileri	8
Tablo 15. Türkiye Domates İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı	9
Tablo 16. Türkiye Domates Fiyatları	9
Ek Tablo 1. Dünya Domates İhracatı	12
Ek Tablo 2. Dünya Domates İthalatı	13
Ek Tablo 3. Dünya Domates Salçası İhracatı	14
Ek Tablo 4. Dünya Domates Salçası İthalatı	15
Ek Tablo 5. Dünya Domates Verimi	16
Ek Tablo 6. Yurtdışı Domates Üretici Fiyatları	20
Ek Tablo 7. Türkiye Sofralık Domates Ekim Alanı ve Üretimi	22
Ek Tablo 8. Türkiye Sofralık Domates Verimi	23
Ek Tablo 9. Türkiye Salçalık Domates Ekim Alanı ve Üretimi	24
Ek Tablo 10. Türkiye Salçalık Domates Verimi	25

GRAFİK DİZİNİ

Grafik 1. Dünya Domates Ekim Alanı, Üretim ve Verimi	2
Grafik 2. Dünya Domates Üretiminin Ülkelere Göre Dağılımı	3
Grafik 3. Türkiye Domates Ekim Alanları, Üretim ve Verimi	5
Grafik 4. Türkiye Domates Ekim Alanlarının İllere Göre Dağılımı	7

HARİTA DİZİNİ

Harita 1. Türkiye Domates Üretiminin İllere Göre Dağılımı.....	6
--	---

1. GİRİŞ

Amerika'nın keşfinden (15. yüzyıl) sonra Avrupa'ya getirilen ve Osmanlı'nın 19. yüzyılın sonlarına doğru tanıştığı domates bitkisi, günümüzde dünyada en çok tüketilen sebzelerin başında gelmektedir. Ticari anlamda çok büyük bir pazara sahip olan domatesin günümüzde 9.000'den fazla çeşidi olduğu tahmin edilmektedir (Hortiturkey, 2018). Domatesin en çok yetiştirilen sebze olmasının sebepleri hem insanların beslenme alışkanlıklarının çok önemli bir parçası olması hem de sanayide üretilen salça ya da ketçap gibi birçok ürünün hammaddesi olarak kullanılması gösterilmektedir. Domates kolaylıkla taze, konserve, salça ve soslar içerisinde yer almakta olup, farklı formlarda elde edilebilir ve aynı zamanda düşük bütçelere de uygundur. Araştırmalar, teknik olarak meyve kategorisinde bulunan domatesin sağlık açısından çok sayıda faydası olduğunu göstermektedir. ABD Tarım Bakanlığı (USDA) tarafından yayınlanan verilere göre, 22 kalorilik orta boy taze bir domates, potasyum, A vitamini ve antioksidan likopenin yanı sıra, bir gramdan fazla life sahiptir (Durmuş, 2018). UCLA Health'e göre domates aynı zamanda en yüksek su içeriğine sahip meyve olma özelliğini taşımakta ve %94 oranıyla

2. DÜNYADA DURUM

2.1. Dünya Domates Ekim Alanı, Üretim ve Verimi

Dünya domates ekim alanı 2021 yılında bir önceki yıla göre %3,3 artarak yaklaşık 51,7 milyon dekarı ulaşmıştır. Dünya domates

karpuzdan bile daha fazla su taşımakta olduğunu belirtmektedir (Blanton, 2023). Domates önemli bir vitamin kaynağıdır. Bu vitaminler arasında ilk sırada C vitamini bulunmaktadır. Ayrıca domatesin yapısında potasyum, folat ve K vitamini de bulunmaktadır. Domatesler D3 vitamininin yapıtaşı olarak bilinen provitamin D3 ya da 7-dehidrokolesterol olarak tanımlanan maddeyi yapraklarında bulundurlar. Doğal koşullarda olgun domateslerde provitamin D3 birikir.

Birleşmiş Milletler Dünya Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) verilerine göre, Türkiye 2021 yılı itibarıyla yaklaşık 13,1 milyon ton ile dünya domates üretiminde Çin ve Hindistan'ın ardından 3'üncü sırada gelmektedir. TÜİK verilerine göre, Türkiye'nin 2022 yılı itibarıyla sebze üretimi yaklaşık 31,6 milyon tondur. Türkiye'de en fazla üretimi yapılan sebze olan domates, üretim miktarı açısından 2022 yılı toplam sebze üretiminde %41,2 (13 milyon ton) paya sahiptir. Domatesin üretimi Türkiye'de hem açıkta ve hem de örtü altında yapılmaktadır. Türkiye'de örtü altında üretilen domates üretim miktarı toplam domates üretiminin %31,8'lik kısmını (4,1 milyon ton) oluşturmaktadır.

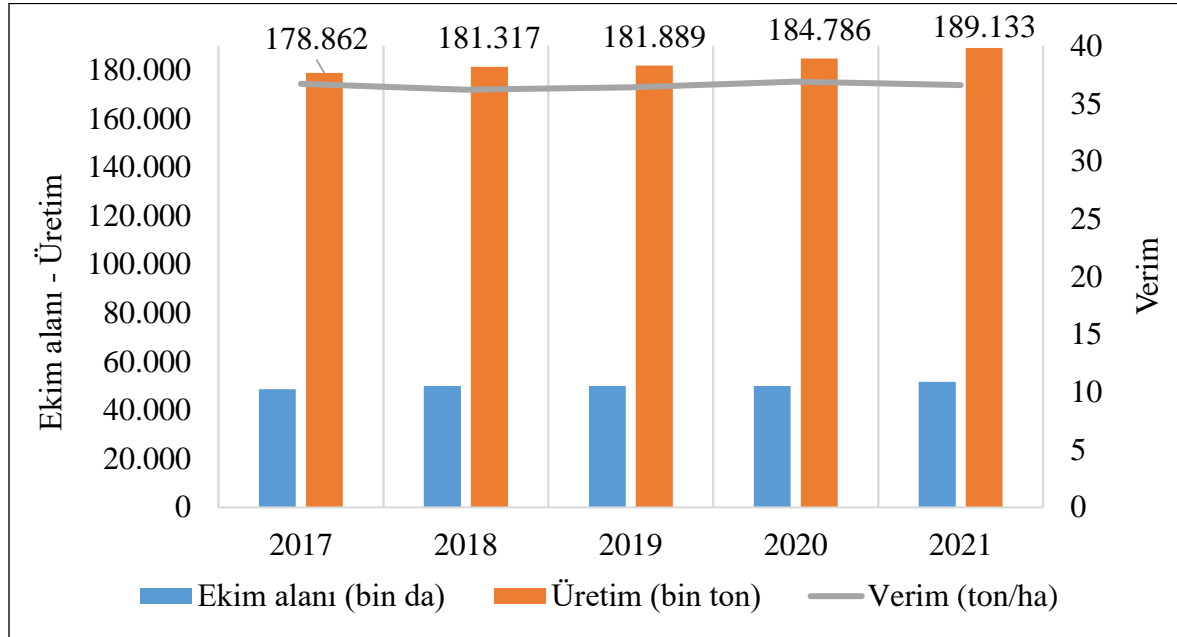
üretimi ise bir önceki yıla göre %2,4 artarak yaklaşık 189,1 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 1, Grafik 1)

Tablo 1. Dünya domates ekim alanı, üretim ve verimi

Yıllar	Ekim alanı (bin da)	Üretim (bin ton)	Verim (ton/ha)
2017	48.720	178.862	36,7
2018	50.009	181.317	36,2
2019	49.994	181.889	36,4
2020	50.009	184.786	36,9
2021	51.670	189.133	36,6

Kaynak: FAO, 2023 (Erişim tarihi: 19.07.2023)

Grafik 1. Dünya domates ekim alanı, üretim ve verimi

Kaynak: Tablo 1

Dünya domates ekim alanında 2021 yılında %22 ile Çin en büyük paya sahiptir. Çin'den sonra sırasıyla %16,4 ile Hindistan ve Nijerya, %3,3 ile Pakistan ve %3,2 ile Türkiye gelmektedir. Bu beş ülke dünya domates ekim alanının yaklaşık %61,2'sini

oluşturmaktadır. 2021'de dünya domates ekim alanının bir önceki yıla göre %3,2 artmasında Çin, Hindistan ve Pakistan'da domates ekim alanlarının bir önceki yıla göre artması etkin rol oynamaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Dünya domates ekim alanlarında önemli ülkeler (bin ha)

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021
Çin	1058	1071	1087	1106	1141
Hindistan	797	789	781	818	845
Nijerya	701	869	859	849	845
Pakistan	61	58	55	58	168
Türkiye	183	170	173	174	165
Mısır	166	175	175	160	150
ABD	126	130	111	110	109
İtalya	100	97	99	100	102
Meksika	93	90	88	85	90
Diğer	1.587	1.560	1.566	1.549	1.552
Dünya	4.872	5.009	4.994	5.009	5.167

Kaynak: FAO, 2023 (Erişim tarihi: 20.07.2023)

Dünya domates üretiminde önde gelen ülkelerden olan Çin, Hindistan, Türkiye, ABD, İtalya'nın toplam domates üretimleri 2021 yılı itibarıyla domates üretiminin %63'ünü oluşturmaktadır. Bahsi geçen

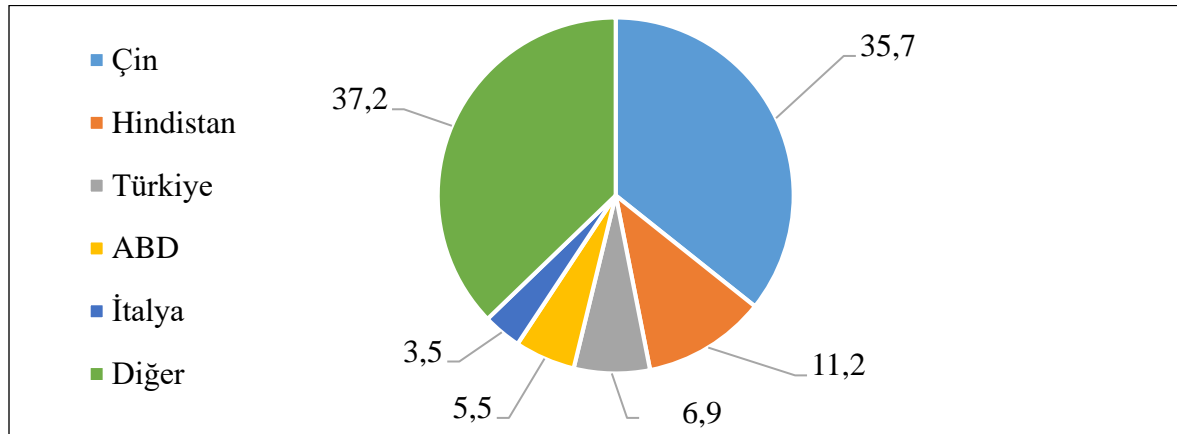
ülkelerdeki üretim artışı dünya domates üretiminin 2021 yılında bir önceki sezona göre yaklaşık %2,9 artarak 189,1 milyon tona ulaşmasında etkili olmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Dünya domates üretiminde önemli üretici ülkeler (bin ton)

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021
Çin	59.109	60.919	62.869	64.740	67.538
Hindistan	20.708	19.759	19.007	20.550	21.181
Türkiye	12.750	12.150	12.842	13.204	13.095
ABD	11.138	12.613	10.859	10.939	10.475
İtalya	6.016	5.798	5.777	6.248	6.644
Mısır	6.729	6.778	6.814	6.494	6.245
İspanya	5.163	4.768	5.000	4.313	4.754
Meksika	4.243	4.559	4.271	4.137	4.149
Brezilya	4.225	4.126	3.921	3.753	3.679
Diğer	48.780	49.845	50.529	50.408	51.373
Dünya	178.861	181.315	181.890	184.786	189.133

Kaynak: FAO, 2023 (Erişim tarihi: 20.07.2023)

Grafik 2. Dünya domates üretiminin ülkelere göre dağılımı (2021, %)

Kaynak: Tablo 3

Dünya domates verimi 2021 yılı itibarıyla hektar başına yaklaşık 36,6 ton olup, AB ülkelerinin verimde ön sıralarda olduğu görülmektedir. Dünya domates verimi 2021

yılı sıralamasında Hollanda 475,7 ton/ha ile ilk sıradadır. Hollanda'yı 448,7 ton/ha ile Belçika ve 436,5 ton/ha ile İsveç takip etmektedir (Tablo 4).

Tablo 4. Dünyada bazı ülkelerde domates verimi (ton/ha)

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021
Hollanda	508,4	508,4	505,6	486,6	475,7
Belçika	496,0	470,3	473,9	502,4	448,7
İsveç	361,3	455,8	422,5	381,0	436,5
Finlandiya	364,7	393,2	449,4	412,5	417,7
Danimarka	379,3	392,0	392,0	392,0	379,7
İrlanda	315,0	392,0	373,0	371,0	377,0
Birleşik Krallık	367,0	363,5	353,8	345,1	350,4
Norveç	322,4	337,8	319,0	365,1	341,6
İzlanda	333,5	303,3	295,8	290,8	308,5
Avusturya	303,1	290,8	291,7	293,4	298,9
Dünya	36,7	36,2	36,4	36,9	36,6

Kaynak: FAO, 2023 (Erişim tarihi: 20.07.2023)

2.2. Dünya Domates Ticareti

2.2.1. Dünya Domates İthalatı

Dünya domates ithalatı 2022 yılı itibarıyla yaklaşık 7 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. ABD 2022’de ithalatta %28,2 pay ile ilk sırayı almaktadır. ABD’den sonra %9,2 pay ile Almanya

ikinci, %8,1 pay ile Fransa üçüncü sıradadır. Bu üç ithalatçı ülke 2022 yılı dünya domates ithalatının yaklaşık %45,6’sını oluşturmaktadır (Tablo 5).

Tablo 5. Dünya domates ithalatında önemli ülkeler (bin ton)

Ülkeler	2018	2019	2020	2021	2022
ABD	1.856	1.825	1.838	1.940	1.982
Almanya	741	720	743	756	646
Fransa	525	517	508	516	570
Birleşik Krallık	411	406	380	323	389
Suudi Arabistan	190	210	304	352	329
Pakistan	182	233	365	404	323
Hollanda	228	229	227	243	253
B.A.E	157	158	131	210	221
Kanada	228	212	188	201	198
Polonya	153	159	173	173	181
Diğer	2.801	2.727	2.412	2.416	1.919
Dünya	7.472	7.396	7.269	7.534	7.011

Kaynak: Trade-MAP, 2023 (Erişim tarihi: 20.07.2023)

2.2.2. Dünya Domates İhracatı

Dünya domates ihracatının 2022’de bir önceki yıla göre %4,3 azalarak yaklaşık 4,4 milyon ton olarak gerçekleştiği görülmektedir. Başlıca ihracatçı ülkelere bakıldığında 2022’de Hollanda yaklaşık

%20,6 pay ile ilk sırada bulunmaktadır. Hollanda’yı yaklaşık %13,8 pay ile İspanya, %11,8 pay ile Türkiye, %7,4 pay ile Fransa ve %5,1 pay ile Belçika takip etmektedir (Tablo 6).

Tablo 6. Dünya domates ihracatında önemli ülkeler (bin ton)

Ülkeler	2018	2019	2020	2021	2022
Hollanda	1.085	1.086	1.018	950	909
İspanya	813	767	729	662	610
Türkiye	530	535	519	617	520
Fransa	225	236	252	277	324
Belçika	223	254	262	229	227
Afganistan	199	175	283	312	210
ABD	216	197	183	199	191
Kanada	191	177	174	198	191
Portekiz	79	87	66	107	156
Azerbaycan	172	175	188	145	141
Diğer	3.666	3.547	1.781	1.772	937
Dünya	7.399	7.235	5.452	5.467	4.419

Kaynak: Trade-MAP, 2023 (Erişim tarihi: 02.08.2023)

2.3. Dünya Domates Fiyatları

Dünya domates üretici fiyatlarına bakıldığında 2021 yılı itibarıyla Birleşik Krallık ilk sırada bulunmaktadır. Birleşik

Krallığı, Rusya ve İran takip etmektedir (Tablo 7).

Tablo 7. Önemli domates üreticisi ülkelerde domates üretici fiyatları (\$/ton)

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021
Birleşik Krallık	1.272	1.447	1.650	1.569	1.963
Rusya	1.216	1.137	1.205	1.312	1.353
İran	179	408	446	365	1.022
ABD	813	917	1.259	1.093	1.005
Belçika	793	849	820	679	963
İtalya	895	1.004	971	1.024	956
Çin	556	554	557	610	526
Meksika	388	428	437	451	468
İspanya	439	373	363	353	441
Türkiye	299	312	232	275	215

Kaynak: FAO, 2023 (Erişim tarihi: 02.08.2023)

TÜRKİYE'DE DURUM

3.1. Türkiye Domates Ekim Alanı, Üretim ve Verimi

Türkiye domates ekim alanlarına bakıldığında 2022 yılında bir önceki yıla göre ekim alanlarının yaklaşık %3,6 daraldığı görülmektedir. Türkiye'nin 2022 yılı toplam domates üretimi ise bir önceki

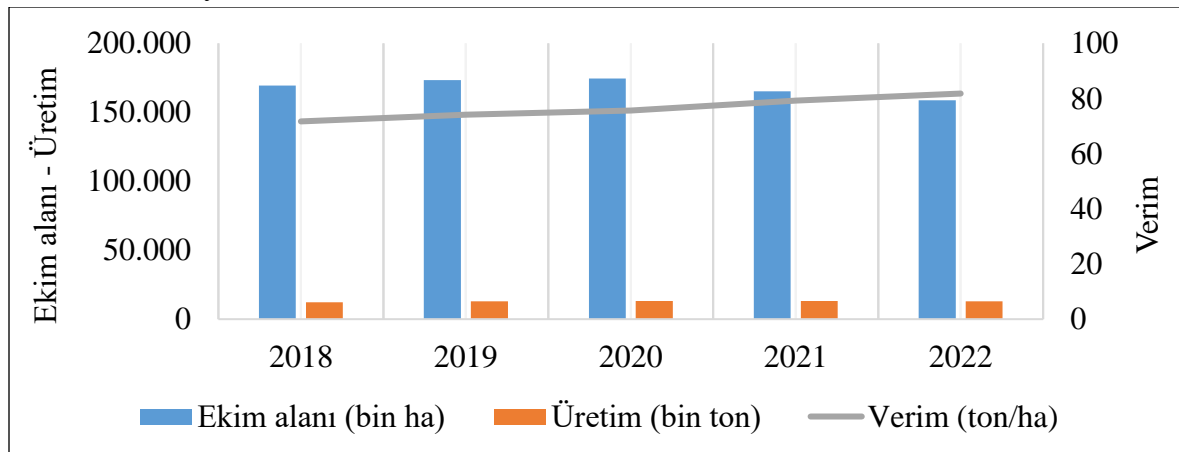
yıla göre yaklaşık %0,7 azalarak 13 milyon ton olmuştur. Verim 2022'de bir önceki yıla göre %3 artarak 81,8 ton/ha olmuştur (Tablo 8)

Tablo 8. Türkiye domates ekim alanı, üretim ve verimi

Yıllar	Ekim alanı (bin ha)	Üretim (bin ton)	Verim (ton/ha)
2018	169	12.150	71,9
2019	173	12.842	74,2
2020	174	13.204	75,9
2021	165	13.095	79,4
2022	159	13.000	81,8

Kaynak: TÜİK, 2023 (Erişim tarihi: 05.09.2023)

Grafik 3. Türkiye domates ekim alanı, üretim ve verimi

Kaynak: Tablo 8

Türkiye 2022 yılı domates üretiminin %61,2'si sofralık, %38,8'i ise salçalık olarak gerçekleştirilmiştir. Sofralık domates üretimi 2022 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %7,3, azalırken salçalık domatesin üretimi ise yaklaşık %11,7 artmıştır (Tablo 9).

Tablo 9. Türkiye sofralık ve salçalık domates ekim alanları, üretim ve verimi

Yıllar	Salçalık domates			Sofralık domates		
	Ekim alanı (bin da)	Üretim (bin ton)	Verim (kg/da)	Ekim alanı (bin da)	Üretim (bin ton)	Verim (kg/da)
2018	520	3.735	7.183	1.175	8.415	7.162
2019	542	4.006	7.391	1.192	8.836	7.413
2020	628	4.548	7.242	1.117	8.656	7.749
2021	582	4.515	7.758	1.070	8.581	8.020
2022	603	5.045	8.366	984	7.955	8.084

Kaynak: TÜİK, 2023 (Erişim tarihi: 05.09.2023)

Türkiye 2022 yılı domates ekim alanları iller bazında sıralandığında yaklaşık 17 bin ha ile Antalya'nın ilk sırada olduğu görülmektedir. Antalya'yı 2022 yılında 16 bin ha ile Bursa ve 11,6 bin ha ile Manisa takip etmektedir (Tablo 10).

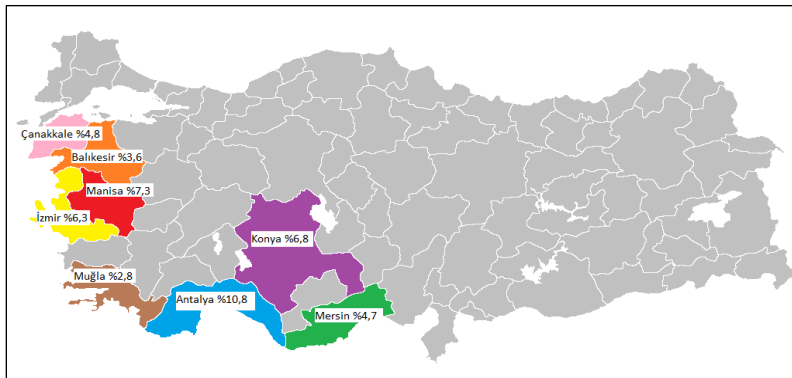
Tablo 10. Türkiye'de illerin domates ekim alanları (bin ha)

İller	2018	2019	2020	2021	2022
Antalya	19.842	19.692	18.598	19.379	17.094
Bursa	16.477	17.492	17.647	15.860	16.119
Manisa	11.722	12.457	14.818	13.167	11.579
Konya	4.613	5.364	8.188	7.881	10.906
İzmir	12.400	12.659	14.576	12.892	10.056
Çanakkale	7.868	8.232	8.538	7.668	7.620
Mersin	9.336	9.877	8.427	7.829	7.396
Balıkesir	6.429	6.703	6.711	5.679	5.684
Muğla	6.231	6.200	5.044	4.938	4.514
Şanlıurfa	8.584	6.150	3.844	3.913	4.315
Diğer	65.982	68.595	68.046	65.999	63.436
Türkiye	169.484	173.421	174.437	165.205	158.719

Kaynak: TÜİK, 2023 (Erişim tarihi: 05.09.2023)

Domates üretimi 2022 yılında en çok %30,7 Marmara, %9 ile Batı Marmara ile Akdeniz, %22 ile Ege, %13,2 ile Doğu Bölgeleri'nde gerçekleşmektedir (Harita 1).

Harita 1. Türkiye domates ekim alanlarının illere göre dağılımı (2022, %)

Kaynak: Tablo 10

Domates üretiminde lider olan Antalya’da üretim 2022 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %9 azalmıştır (Tablo 11). Türkiye’nin 2022 yılında il bazında domates

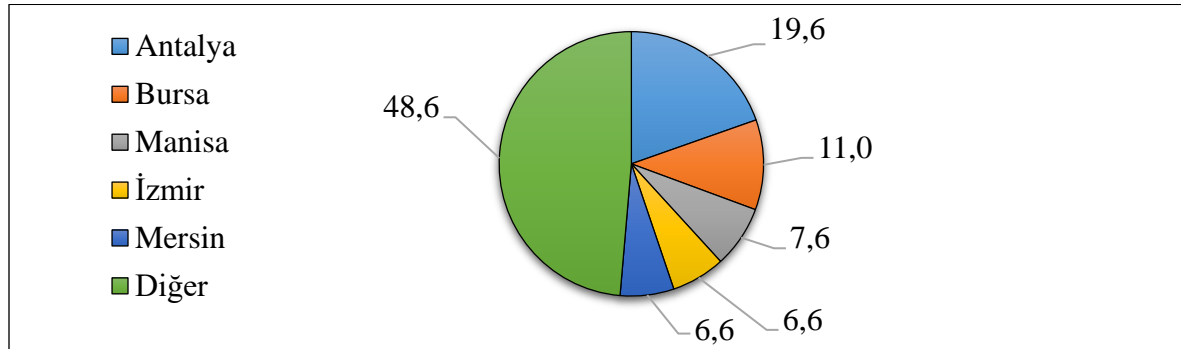
üretimine bakıldığında Antalya %19,6 pay ile ilk sırada gelmektedir. Antalya’yı %11 pay ile Bursa, %7,6 pay ile Manisa takip etmektedir (Grafik 5).

Tablo 11. Türkiye’de illerin domates üretim miktarları (bin ton)

İller	2018	2019	2020	2021	2022
Antalya	2.509	2.529	2.571	2.800	2.549
Bursa	1.362	1.492	1.335	1.349	1.431
Manisa	856	922	1.124	1.099	985
İzmir	947	1.014	1.092	1.022	855
Mersin	924	1.039	930	886	854
Konya	249	303	552	542	850
Çanakkale	583	605	627	581	612
Muğla	676	701	660	628	553
Balıkesir	420	445	486	417	512
Burdur	147	181	197	207	252
Diğer	3.477	3.611	3.630	3.564	3.547
Türkiye	12.150	12.842	13.204	13.095	13.000

Kaynak: TÜİK, 2023 (Erişim tarihi: 05.09.2023)

Grafik 4. Türkiye domates üretiminin illere göre dağılımı (2022, %)

Kaynak: Tablo 11

3.2. Türkiye Domates Tüketimi ve Yeterlilik Derecesi

Türkiye’de 2020/21’de %117 olan domates yeterlilik derecesi 2021/22 döneminde %123,7 olarak gerçekleşmişken aynı

dönemde kişi başına tüketim 102,6 kg olmuştur (Tablo 12).

Tablo 12. Türkiye domates verileri

	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22
Yurt içi kullanım (bin ton)	11.109	10.604	11.190	10.890	10.220
İnsan tüketimi (bin ton)	9.443	9.014	9.511	9.256	8.687
Kayıplar (bin ton)	1.666	1.591	1.678	1.633	1.533
Kişi başına tüketim (kg)	116,9	109,9	114,4	110,7	102,6
Yeterlilik derecesi (%)	110,7	110,6	110,7	117,0	123,7

Kaynak: TÜİK Denge Tabloları, 2023 (Erişim tarihi: 06.09.2023)

3.3. Türkiye Domates Dış Ticareti

3.3.1. Türkiye Domates İthalatı

Türkiye'nin 2022/23 pazarlama yılı domates ithalatında Belarus 173 ton ile ilk sırada bulunmaktadır. Belarus'u 152 ton ile Rusya ve 86 ton ile İsrail takip etmektedir (Tablo 13).

Tablo 13. Türkiye domates ithalatının ülkelere göre dağılımı (ton)

Ülkeler	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Belarus	35	248	294	256	173
Rusya	682	3.013	1.069	410	152
İsrail	173	206	237	105	86
Romanya	4	16	38	88	62
Ukrayna	58	82	98	86	41
Bulgaristan	11	34	19	62	31
Hırvatistan	-	-	-	4	18
KKTC	37	4	3	71	18
Litvanya	-	-	-	-	11
Macaristan	-	-	6	-	7
Diğer	100	394	131	89	3
Toplam	1.090	3.999	1.896	1.173	604

Kaynak: TÜİK, 2023 (Erişim tarihi: 14.09.2023)

*Pazarlama yılı 01/07-30/06 dönemini kapsamaktadır.

* GTİP: 070200 (Domates (taze/soğutulmuş)) kullanılmıştır.

İthalat rejim adları:

- Daha önce bir rejime tabi tutulmamış eşyanın gümrük antrepo rejimine tabi tutulması,
- İhrac edilen eşyanın muafiyete tabi olmadan serbest dolaşıma girişi ile eş zamanlı yurtiçi kullanımı,
- Daha önce bir rejime tabi tutulmamış eşyanın muafiyete tabi olmadan yurtiçi kullanımı.

3.3.2. Türkiye Domates İhracatı

Türkiye domates ticaretinde ihracatçı bir ülkedir. Türkiye'nin 2022/23 pazarlama yılı domates ihracatı bir önceki döneme göre %3 azalarak yaklaşık 558 bin tona ulaşmıştır (Tablo 14).

Tablo 14. Türkiye domates ihracatı verileri

Piyasa Dönemi	Miktar (ton)	Değer (bin \$)
2018/19	521.316	289.880
2019/20	551.016	318.187
2020/21	561.064	334.535
2021/22	575.557	391.842
2022/23	558.160	452.492

Kaynak: TÜİK, 2023 (Erişim tarihi: 14.09.2023)

*GTİP: 070200 (Domates (taze/soğutulmuş)) kullanılmıştır. Pazarlama yılı 01/07-30/06 dönemini kapsamaktadır.

Türkiye'nin 2022/23'te domates ihracatında ilk sırayı yaklaşık %15 pay ile Suriye almıştır. Suriye'yi %14,3 pay ile Ukrayna, %11,7 pay ile Romanya takip etmektedir (Tablo 15).

Tablo 15. Türkiye domates ihracatının ülkelere göre dağılımı (ton)

Ülkeler	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Suriye	45.610	66.011	93.217	126.607	83.706
Ukrayna	55.883	69.062	89.558	70.486	80.078
Romanya	34.090	48.671	66.763	55.173	65.531
Rusya	80.444	82.965	65.432	50.143	46.911
Bulgaristan	25.420	35.833	46.222	49.441	45.496
İsrail	34.588	36.223	35.914	47.044	34.039
Polonya	9.188	10.875	14.547	23.023	32.711
Almanya	6.215	9.346	13.650	21.872	29.421
Gürcistan	18.867	16.115	16.123	20.118	25.106
Hollanda	5.716	6.202	5.464	15.388	19.407
Diğer	205.295	169.713	114.174	96.262	95.754
Toplam	521.316	551.016	561.064	575.557	558.160

Kaynak: TÜİK, 2023 (Erişim tarihi: 14.09.2023)

*GTİP: 070200 (Domates (taze/soğutulmuş)) kullanılmıştır. Pazarlama yılı 01/07-30/06 dönemini kapsamaktadır.

3.4. Türkiye Domates Fiyatları

Türkiye’de 2022/23 pazarlama yılında ortalama domates üretici fiyatının bir önceki sezona göre yaklaşık %137,3 oranında artarak 9,28 TL/kg’a ulaştığı görülmektedir. Üretici fiyatlarında 2023 yılının ilk on ayına bakıldığında, Ocak ayında 11,03 TL/kg olan

domates üretici fiyatı, Ekim ayında 12,19 TL/kg’a ulaşmıştır (Tablo 16). 2023 yılının ilk on ayında en yüksek fiyatların üretici fiyatında Şubat ayında olduğu görülmektedir (Tablo 16).

Tablo 16. Türkiye domates fiyatları (TL/kg)

Piyasa Sezonu	Üretici fiyatı ¹	Tüketici fiyatı ¹
2018/19	2,14	4,65
2019/20	1,77	4,19
2020/21	1,90	4,94
2021/22	3,91	8,96
2022/23	9,28	-
2023-Ocak	11,03	-
2023-Şubat	14,34	-
2023-Mart	11,56	-
2023-Nisan	11,39	-
2023-Mayıs	10,21	-
2023-Haziran	11,10	-
2023-Temmuz	12,53	-
2023-Ağustos	10,65	-
2023-Eylül	10,81	-
2023-Ekim	12,19	-

Kaynak: TÜİK, 2023 (Erişim tarihi: 15.11.2023)

¹Üretici ve tüketici fiyatları 01/07-30/06 dönemi aylık ortalamasıdır.

3.5. Tarımsal Destekler

Türkiye’de domates için 2023 yılı mazot desteği bir önceki yıla göre %38,7 artırılarak 86 TL/da, gübre desteği ise aynı kalarak 21

TL/da olarak belirlenmiştir. 2023 yılı organik tarım desteği 1. kategori ürünler arasında yer alan domates için ürün

sertifikası bireysel 180 TL/da, ürün sertifikası üretici grubu ise 90 TL/da olarak belirlenmiştir. Bir önceki yıla göre organik tarım desteği hem üretici grubu hem de bireysel sertifikaya sahip üreticiler için %80

4. GENEL DEĞERLENDİRME

Gıda sektöründe domatese olan yüksek talep dikkat çekmekte ve domatesin gıda piyasasındaki artışını daha da artırmaktadır. Özellikle fast food sektörü dünya çapında hızla genişlemekte ve pazarda giderek daha önemli bir rol oynamaktadır. Organize perakendedeki artış da pazarın genişlemesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca işlenmiş domatesler, sağlık açısından artan faydaları ve daha uzun raf ömrü nedeniyle talep görmektedir. Bu sebeple domates sosu, domates salçası, güneşte kurutulmuş domates salçası, turşu, pizza sosları ve yenilebilir köri gibi birçok üründe kullanılmaktadır. Dolayısıyla bu faktörler, son yıllarda küresel domates pazarının büyümesini sağlamaktadır.

Trade-MAP verilerine göre; 2022 yılı dünya domates (taze/soğutulmuş) ihracatında AB ülkelerinden Hollanda'nın birinci, İspanya'nın ikinci, Fransa'nın dördüncü sırada olduğu görülmektedir. Aynı yıl domates ihracatında Türkiye ise üçüncü sırada bulunmaktadır. Türkiye dünya salça ihracatında ise 2022 yılında dördüncü sırada yer almaktadır. Domates pazarında 2022'de en büyük bölge Asya-Pasifik olmuştur. Küresel domates ihracat değerinin 2022'de yaklaşık 65,7 milyar dolardan, %7,8 yıllık büyüme oranıyla 2023'te 178,7 milyar dolara çıkması beklenmektedir. Domates pazarının 2027 yılında ise %7,6 yıllık bileşik büyüme oranıyla 239,3 milyar dolara ulaşması ön görülmektedir (Tomatoes Global Market Report, 2023). Dünya İşlenmiş Domates Konseyi (WTPC), küresel işlenmiş domates üretiminin 2023 yılında 42,8 milyon ton

arttırılmıştır. Ayrıca asgari 50 da ve üzeri tarım arazilerinde, her 50 da araziye kadar analiz başına yetkili toprak analiz laboratuvarlarına 50 TL toprak analiz desteği verilmiştir.

olması tahmin edilmektedir. Bu da, 2022'de 38 milyon ton üretime kıyasla 4,8 milyon ton artış anlamına gelmektedir. Kaliforniya ve Çin 2023 üretim tahminleri ise beklenen büyümenin %55'ini oluşturmakta olup ve sırasıyla 1,9 milyon ton ve 1,2 milyon tondur. Üretim tahminlerinde dikkat çeken diğer ülkeler ise Türkiye, Brezilya ve Ukrayna'dır. İşlenmiş domates ihracat rakamları ise son iki pazarlama yılı arasında %36 artmıştır. Çin Gümrük verileri tarafından açıklanan resmi rakamlar, HS kodları 200290 kapsamında işlenmiş domates ürünleri ihracatında olağanüstü bir artış olduğunu ve 2022/23'te 1,1 milyon tona ulaştığını göstermektedir. AMITOM verilerine göre 2022 yılında 2,4 milyon tonun üzerinde domates işleyen Türkiye, dünyada dördüncü, Avrupa'da ise ikinci en büyük üretici olmuştur. Türkiye'nin İspanya'yı geride bırakarak ABD, Çin ve İtalya'nın ardından dördüncülüğe yükselmesi, Türkiye'nin tarımsal hedefleri açısından da çok önemli bir başarı olarak görülmektedir.

Dünya İşlenmiş Domates Konseyi (WPTC) tarafından 2023 sezonu için sektörün ulusal veri kaynaklarından alınan bilgilere göre, bir ton domatesin dünya çapındaki ortalama üretici fiyatı değeri, geçen yıla göre %40 artışla 136 ABD doları civarında olması beklenmektedir ve önceki üç yılın (2020'den 2022'ye) genel ortalama fiyatından %60 daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Türkiye domates üretimi 2022 yılında 13 milyon ton olarak gerçekleşmiş olup sofralık domatesin %32'si örtü altı olarak

gerçekleşmiştir. TÜİK Bitkisel Üretim, 2023 yılı 2. tahmin verilerine göre Türkiye’de domates üretiminin bir önceki yıla göre %2,3 artarak 13 milyon 300 bin olacağı tahmin edilmektedir. Domateste kendi kendine yeterli olan ve bir miktar da ihracat yapan Türkiye’nin taze domates ihracatı 2022 yılı verilerine göre 526 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Bu ihracattan elde edilen döviz miktarı ise 377 milyon 379 bin dolardır. Ayrıca 2023 yılında ülkemizde domates fiyatlarında son zamanlarda yaşanan anormal fiyat artışları ve 11 ilimizi doğrudan etkileyen deprem afeti nedeniyle gıda arz güvenliği ve fiyat istikrarının sağlanması amacıyla 2 Mart- 14 Nisan 2023 tarihleri arası ihracat yasağı getirilmiş ancak taze domatese getirilen bu yasak, 3 gün sonra kaldırılmıştır. Salça, kurutulmuş domates ve diğer ürünler hesaba katıldığında

yıllık yaklaşık 2 milyon ton domates ihracatta değerlendirilmektedir. Türkiye, 120’den fazla ülkeye domates ve ürünleri ihracatı yapmakta ve yüzde 7 ihracat payı ile dünya domates ihracatında 3. sırada yer almaktadır. Türkiye 2022 yılında taze domates ihracatından %4’lük artışla 377 milyon dolarlık döviz elde ederken, salça ihracatı %97’lik artışla 208 milyondan 408 milyona çıkmış ve taze domates ihracatını geçmiştir. Türkiye, domates ürünleri stoklarının azalması ve çiftçilerin domates dikme konusunda güçlü bir istek göstermesi nedeniyle 2023 işlenmiş domates miktarı 2,6 milyon ton tahmin edilmektedir. Yine 2022’de kurutulmuş domates ihracatı 116 milyon dolar olarak kayıtlara geçerken, 57 milyon dolarlık dondurulmuş domates, 22 milyon dolarlık domates sosları ve ketçap ihraç edilmiştir (WTPC, 2023).

EK TABLOLAR

Ek Tablo 1. Dünya domates ihracatı (bin ton)

Ülkeler	2018	2019	2020	2021	2022
Meksika	1.832	1.618	1.739	1.903	1.956
Hollanda	1.085	1.086	1.018	949	909
Fas	569	605	597	630	740
İspanya	813	767	729	662	610
Türkiye	530	535	519	617	520
Fransa	225	236	252	276	324
Çin	204	196	238	307	249
Belçika	223	253	261	229	227
Afganistan	199	174	283	312	210
ABD	216	197	183	199	191
Kanada	191	177	173	198	191
İran,	573	574	769	825	160
Portekiz	78	86	65	107	158
Azerbaycan	171	174	187	145	141
Polonya	88	72	72	67	82
Hindistan	67	80	95	87	79
Özbekistan	62	63	114	88	76
İtalya	79	66	63	70	59
Honduras	58	62	59	64	55
Türkmenistan	8	21	34	68	47
Ermenistan	36	24	28	35	43
Malezya	47	44	38	36	35
Suriye	9	80	98	85	34
Yunanistan	38	35	36	39	32
Avusturya	9	10	8	12	29
Ürdün	258	240	63	56	29
Etiyopya	27	25	18	23	27
Tunus	22	20	26	24	25
Arjantin	8	9	23	15	25
Almanya	21	18	18	22	24
Güney Afrika	25	23	20	19	19
Kazakistan	21	20	30	21	17
Mısır	32	36	25	14	16
Macaristan	3	8	9	14	14
Makedonya	21	19	13	15	14
Bulgaristan	10	9	9	16	14
Dominik	138	14	16	16	14
Namibya	1	2	5	7	13
Kenya	65	-	-	-	12
Mali	9	-	-	2	9
Slovakya	5	6	-	5	6
Çek Cumhuriyeti	7	7	-	6	6
Diğer	418	335	344	329	76
Dünya	8.308	8.035	8.299	8.625	7.527

Kaynak: Trade-MAP (Erişim tarihi: 02.08.2023)

Ek Tablo 2. Dünya domates ithalatı (bin ton)

Ülkeler	2018	2019	2020	2021	2022
ABD	1.856	1.824	1.838	1.940	1.982
Almanya	741	720	743	756	646
Fransa	525	516	508	516	570
Birleşik Krallık	411	405	380	323	389
Pakistan	182	233	365	404	323
Rusya	578	558	467	427	307
Hollanda	228	229	227	243	253
Kanada	227	211	188	201	198
Polonya	153	159	173	173	181
İspanya	170	198	165	178	177
İtalya	130	141	131	128	153
El Salvador	111	114	120	126	111
Suriye	43	58	86	130	97
Ukrayna	55	72	87	102	94
Bulgaristan	88	84	86	100	90
Romanya	87	81	91	93	84
İsveç	86	85	88	89	83
Çek Cumhuriyeti	96	88	78	72	70
Belçika	66	79	59	60	69
Kazakistan	65	43	60	47	68
Avusturya	49	48	43	44	63
Vietnam	-	-	-	-	62
Katar	49	52	56	51	52
Portekiz	57	49	45	41	50
Nepal	68	59	38	38	49
İsviçre	37	36	42	43	40
Hong Kong	26	23	16	15	40
Bangladeş	1	33	43	45	39
Danimarka	38	37	36	36	38
Singapur	38	39	39	38	37
Suudi Arabistan	189	210	303	180	29
Bahreyn	32	28	29	28	29
Sırbistan	32	32	33	35	29
Lübnan	-	-	4	10	27
İrlanda	28	26	25	25	26
Paraguay	7	9	29	15	25
İsrail	14	21	18	16	25
Litvanya	36	30	31	28	24
Norveç	25	24	23	24	24
Letonya	20	20	22	24	23
Kırgızistan	4	14	9	24	23
Somali	18	16	6	8	21
Diğer	1.400	3.243	1.062	1.177	337
Dünya	8.060	7.947	7.892	8.053	7.057

Kaynak: Trade-MAP (Erişim tarihi: 02.08.2023)

Ek Tablo 3. Dünya domates salçası ihracat miktarı (bin ton)

Ülkeler	2018	2019	2020	2021	2022
Çin	889	930	855	770	954
İtalya	708	761	819	750	769
İspanya	395	428	-	409	402
Türkiye	150	140	160	216	313
ABD	335	310	307	319	311
Şili	112	181	175	158	138
Mısır	12	12	13	34	48
Yunanistan	35	31	37	46	45
İran	101	136	230	124	44
Peru	12	12	18	18	23
Polonya	14	16	15	19	21
Tunus	7	3	8	20	18
Almanya	13	14	19	15	18
Hollanda	-	20	29	26	14
Ukrayna	55	58	65	55	13
Macaristan	10	11	11	9	11
Belçika	4	5	7	8	11
Gana	11	10	10	12	10
Fransa	16	19	13	10	8
Avusturya	2	4	8	14	8
Sırbistan	3	3	5	8	7
İsrail	4	5	4	3	7
Fildişi Sahili	3	4	5	7	6
Meksika	3	5	7	5	5
Hırvatistan	2	3	5	5	5
BAE	66	100	-	17	5
Bahreyn	3	3	4	4	4
Kazakistan	3	5	4	6	4
Suudi Arabistan	4	9	11	4	4
Togo	3	1	-	2	4
Avustralya	3	2	5	6	4
Kosta Rika	5	5	5	5	4
Rusya	9	10	12	10	4
Bulgaristan	3	2	2	3	3
Slovenya	-	-	1	2	3
Suriye	2	1	3	3	3
Çek Cumhuriyeti	3	4	4	4	3
Ürdün	3	6	5	3	3
Arjantin	4	5	6	6	2
Kırgızistan	-	3	-	3	2
Brezilya	2	2	5	2	2
Yeni Zelanda	8	8	5	2	2
Diğer	428	434	380	322	28
Toplam	3.370	3.594	3.242	3.302	3.289

Kaynak: Trade-MAP (Erişim tarihi: 08.08.2023)

Ek Tablo 4. Dünya domates salçası ithalat miktarı (bin ton)

Ülkeler	2018	2019	2020	2021	2022
Sri Lanka	-	2	2	3	2.535
Almanya	247	260	277	288	302
Irak	195	231	239	180	262
Birleşik Krallık	149	167	187	163	226
İtalya	191	136	143	206	172
Hollanda	120	117	135	125	153
Japonya	149	145	159	149	148
Fransa	113	113	125	126	135
Polonya	88	88	101	108	110
Rusya	115	131	108	100	107
Meksika	63	-	-	77	87
Kanada	59	59	63	60	67
Belçika	53	55	60	58	59
Suudi Arabistan	83	85	86	54	53
Avustralya	42	41	50	46	52
Gana	58	69	62	63	52
Türkiye	-	38	17	5	52
ABD	26	25	26	26	50
Libya	57	76	78	67	49
Filipinler	28	45	36	40	45
Avusturya	29	32	43	45	44
BAE	50	80	56	43	35
Kore	33	31	26	33	33
İsveç	30	31	31	33	32
Romanya	24	27	31	30	29
İsviçre	25	25	26	26	29
Umman	25	39	19	27	28
Güney Afrika	18	30	24	27	28
Tayland	19	24	24	23	27
Togo	26	27	23	26	27
Kosta Rika	38	40	41	34	26
Kazakistan	22	20	30	23	25
Brezilya	33	30	25	31	24
Burkina Faso	8	3	4	6	23
İsrail	17	20	27	20	23
Kolombiya	17	17	20	24	23
Benin	12	24	24	34	22
Çek Cumhuriyeti	18	18	21	20	22
Sudan	22	38	26	19	21
Kongo	15	14	19	13	21
Yemen	32	28	27	22	20
Malezya	15	15	15	14	19
Diğer	641	632	749	699	570
Toplam	6.009	6.403	6.737	6.639	5.871

Kaynak: Trade-MAP (Erişim tarihi: 11.08.2023)

Ek Tablo 5. Dünya domates verimi (ton/ha)

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021
Hollanda	508,4	508,4	505,6	486,6	475,6
Belçika	496,1	470,3	473,9	502,4	448,6
İsveç	361,3	455,8	422,5	381,0	436,5
Finlandiya	364,7	393,2	449,4	412,5	417,6
Danimarka	379,3	392,0	392,0	392,0	379,6
İrlanda	315,0	392,0	373,0	371,0	377,0
Birleşik Krallık	367,0	363,6	354,0	345,7	350,3
Norveç	320,4	336,9	314,2	356,0	341,5
İzlanda	333,5	303,3	295,8	290,8	308,5
Avusturya	303,1	290,8	291,7	293,4	298,8
Almanya	258,2	258,2	273,6	268,7	254,4
İsviçre	227,5	234,0	214,6	212,3	214,6
Kuveyt	139,7	135,4	176,1	159,1	155,3
Fransa	139,9	124,0	125,3	112,7	117,8
Yeni Zelanda	117,9	117,7	114,5	114,3	114,1
Filistin	112,4	125,4	125,5	127,9	109,7
Polonya	78,5	70,9	68,0	84,5	105,9
Portekiz	83,7	84,0	96,3	93,0	97,9
Slovakya	36,8	37,8	47,6	64,6	96,8
ABD	88,7	96,8	109,8	110,7	95,9
Fas	81,4	88,3	90,7	94,6	94,4
Katar	48,4	40,3	65,1	68,4	93,3
Malezya	97,0	94,9	89,4	92,8	92,6
Macaristan	84,2	84,7	78,3	84,7	88,5
Guyana	149,1	68,3	40,5	52,5	87,7
Umman	78,3	78,7	78,7	97,1	87,6
İspanya	84,9	85,0	87,8	77,8	84,7
Uruguay	75,0	78,1	83,3	81,7	84,0
Estonya	24,4	-	-	51,0	83,0
Kanada	78,2	80,4	82,5	82,8	82,5
Bahreyn	72,8	73,0	75,6	78,1	81,2
Türkiye	68,3	69,8	71,2	72,6	79,2
Avustralya	77,7	80,7	77,0	75,9	75,7
Honduras	66,4	66,3	68,7	70,7	72,9
Brezilya	68,8	71,9	71,8	72,2	70,8
Güney Afrika	70,8	69,9	69,6	69,3	70,8
Şili	68,0	69,1	68,7	69,5	70,6
Yunanistan	53,0	52,1	53,8	57,4	69,2
Suriye	68,9	76,7	75,3	69,0	68,5
İsrail	70,5	69,6	63,8	68,3	68,0
Arjantin	61,0	62,6	64,7	65,7	67,3
Bahama	59,4	57,9	61,1	63,8	66,5
Ürdün	56,6	71,0	59,6	64,5	66,4
İtalya	60,3	59,7	58,4	62,6	65,1

Kaynak: FAO (Erişim tarihi: 11.08.2023)

Ek Tablo 5 (Devam). Dünya domates verimi (ton/ha)

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021
Hırvatistan	59,3	46,2	68,8	83,4	64,8
Cezayir	53,6	58,7	59,1	62,2	63,7
Kore Cumhuriyeti	61,4	64,2	62,8	62,3	62,2
Japonya	61,4	61,4	62,1	61,9	61,9
Birleşik Arap Emirlikleri	67,9	70,6	67,5	63,8	59,7
Çin	55,9	56,9	57,8	58,6	59,2
Kıbrıs	58,3	53,6	57,6	58,2	58,2
Tunus	59,0	55,8	56,1	56,9	57,7
Porto Riko	54,1	56,5	56,9	55,7	56,6
Nikaragua	42,0	44,9	43,7	51,2	51,5
Çek Cumhuriyeti	19,8	33,6	66,4	33,6	49,5
Kosta Rika	52,0	43,6	47,6	49,2	49,0
Arnavutluk	44,4	43,8	45,0	45,6	47,0
Kolombiya	47,7	59,2	65,7	47,1	46,7
Meksika	45,6	50,5	48,6	48,7	45,9
Beyaz Rusya	41,4	40,5	42,6	43,6	44,3
Peru	39,3	46,1	41,8	42,1	44,1
İran	46,2	46,2	44,2	43,8	43,8
Lübnan	41,6	39,9	47,1	44,9	43,5
El Salvador	36,6	33,6	46,5	45,9	42,1
Slovenya	42,0	44,2	41,0	39,4	41,8
Mısır	40,5	38,8	39,0	40,7	41,6
Dominik Cumhuriyeti	31,0	37,5	38,0	40,6	41,3
Suudi Arabistan	23,0	23,3	24,4	40,7	41,3
Paraguay	40,1	38,5	39,0	39,6	40,6
Ermenistan	37,7	32,0	37,0	38,8	40,5
Azerbaycan	29,3	31,1	35,3	40,0	39,9
Guatemala	38,5	38,5	39,1	39,4	39,3
Rusya Federasyonu	31,3	35,2	37,1	36,8	39,1
Bulgaristan	36,3	32,8	28,2	37,5	37,9
Karadağ	33,2	33,3	33,8	37,6	36,6
Özbekistan	40,6	37,8	36,0	33,4	36,4
Türkmenistan	34,0	34,4	34,5	33,9	33,9
Ekvator	32,1	20,6	22,6	14,9	33,5
Çin	32,9	32,2	32,9	33,2	33,0
Ukrayna	30,5	31,8	30,5	30,0	32,3
Tacikistan	29,6	28,4	30,1	30,8	31,3
Saint Lucia	30,0	31,5	30,6	30,4	31,0
Panama	32,3	32,0	31,0	31,0	31,0
Cook Adaları	27,8	28,0	28,2	28,0	28,1
Kuzey Makedonya	28,5	29,0	27,7	28,4	27,7
Romanya	17,0	20,2	18,4	28,3	27,6
Mozambik	24,2	26,1	25,4	26,5	27,3
Kazakistan	25,1	25,2	25,9	26,1	26,3
Moğolistan	-	-	24,9	25,9	26,1

Kaynak: FAO (Erişim tarihi: 11.08.2023)

Ek Tablo 5 (Devam). Dünya domates verimi (ton/ha)

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021
Hindistan	26,0	25,0	24,3	25,1	25,1
Tayvan	24,8	24,5	24,3	24,4	24,0
Malavi	21,3	21,0	20,8	22,9	24,0
Kenya	18,4	21,2	21,7	29,3	23,7
Irak	8,9	26,9	27,1	23,6	22,7
Venezuela	21,4	20,3	19,8	21,6	21,9
Belize	25,3	25,6	18,0	18,1	21,4
Libya	20,8	20,9	20,7	20,8	20,9
Kırgızistan	19,9	19,4	20,2	20,5	19,8
Tayland	21,9	22,3	17,8	18,4	19,7
Jamaika	18,7	19,7	19,2	18,3	19,6
Litvanya	21,2	21,4	20,9	17,1	19,4
Botsvana	13,5	30,9	13,1	19,2	19,2
Caba Verde	19,2	26,3	25,1	25,0	19,1
Endonezya	17,3	18,0	18,6	18,9	18,8
Barbados	18,5	18,7	18,6	18,6	18,6
Sırbistan	15,6	15,3	14,2	14,1	17,8
Çin, Hong Kong ÖİB	17,6	17,5	17,6	17,6	17,6
Burkina Faso	17,4	17,0	17,0	17,0	17,2
Trinidad ve Tobago	10,7	6,4	17,5	17,3	17,1
Mali	16,6	16,6	15,2	17,6	17,0
Gürcistan	12,5	14,4	16,5	17,0	16,7
Senegal	21,5	19,5	17,9	17,0	16,4
Bolivya	13,5	13,5	15,0	15,5	16,2
Maldivler	16,1	16,1	16,1	16,1	16,1
Fransız Polinezya	15,7	15,5	15,6	15,8	15,9
Hatay	15,3	15,3	15,3	15,3	15,3
Moritus	14,8	13,5	13,5	13,3	15,2
Bangladeş	14,1	13,7	13,7	14,6	15,2
Sri Lanka	15,2	15,1	13,3	13,8	14,4
Bosna-Hersek	12,9	12,1	12,6	11,0	14,3
Filipinler	13,3	13,4	13,6	13,5	13,7
Liberya	13,5	13,5	13,6	13,6	13,6
Yemen	13,3	14,2	13,5	13,2	13,3
Surinam	12,1	12,2	11,7	13,2	13,2
Esvatini	13,1	13,0	13,0	13,0	13,0
Birleşik Tanzania Cumhuriyeti	12,7	12,8	12,7	12,8	12,8
Kamerun	12,5	12,6	12,6	12,6	12,6
Dominika	12,0	12,4	12,6	12,3	12,5
Sudan	13,0	12,6	12,8	12,7	12,5
Bruney Sultanlığı	12,2	12,2	12,2	12,2	12,2
Nauru	11,4	11,3	12,3	12,1	12,1
Saint Kitts ve Nevis	12,2	12,1	12,0	12,0	12,0
Küba	12,0	11,9	12,3	11,6	11,0
Fildişi Sahili	10,3	10,3	10,4	10,4	10,4

Kaynak: FAO (Erişim tarihi: 11.08.2023)

Ek Tablo 5 (Devam). Dünya domates verimi (ton/ha)

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021
Fiji	12,0	12,1	12,0	10,0	10,0
Zambiya	9,7	9,7	9,8	9,8	9,8
Komorlar	9,1	9,1	9,1	9,1	9,1
Sierra Leone	8,9	8,9	8,9	8,9	8,9
Singapur	10,2	10,1	9,6	9,1	8,7
Ruanda	8,6	13,9	9,9	7,0	8,6
Gabon	8,5	8,5	8,5	8,5	8,5
Madagaskar	8,5	8,4	8,4	8,3	8,4
Gana	7,9	7,8	7,8	7,8	7,8
Kore Cumhuriyeti	7,8	7,8	7,8	7,8	7,8
Demokratik Kongo Cumhuriyeti	7,6	7,5	7,5	7,5	7,5
Grenada	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5
Zimbabve	7,3	7,0	7,0	7,1	7,0
Benin	8,3	6,7	9,0	6,6	6,8
Seyşeller	6,7	6,6	6,6	6,7	6,6
Cibuti	6,0	6,1	6,1	6,2	6,3
Namibya	6,1	6,1	6,5	6,2	6,3
Etiyopya	5,3	5,5	5,8	6,5	6,2
Moldova	14,7	11,8	10,6	5,3	6,0
Uganda	5,8	5,8	5,8	5,8	5,8
Doğu Timor	5,3	5,1	5,3	5,2	5,2
Pakistan	9,4	9,4	10,2	10,3	4,8
Kongo	4,7	4,7	4,8	4,8	4,8
Togo	4,2	4,2	4,2	4,3	4,3
Papua Yeni Gine	4,1	4,2	4,2	4,2	4,2
Nijerya	4,0	4,0	4,5	4,3	4,2
Antigua ve Barbuda	4,6	8,0	7,2	5,7	3,4
Butan	3,0	2,0	3,9	3,6	3,1
Angola	2,6	2,6	2,6	2,6	2,7
Somali	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Dünya	36,7	36,2	36,4	36,9	36,6

Kaynak: FAO (Erişim tarihi: 11.08.2023)

Ek Tablo 6. Yurtdışı domates üretici fiyatları (\$/ton)

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021
İzlanda	5.105,3	5.652,8	5.457,3	5.307,9	5.258,3
Norveç	2.531,5	3.550,0	3.644,3	3.446,3	4.351,6
Lüksemburg	2.699,9	3.542,9	3.806,2	3.883,5	4.139,6
St. Lucia	3.277,8	2.977,8	3.075,9	3.268,5	3.355,6
Barbados	2.980,0	2.755,0	2.590,4	2.891,9	2.941,5
Guyana	2.072,8	1.569,4	1.474,9	1.556,4	2.718,5
Bruney Sultanlığı	1.835,8	2.261,1	2.232,5	2.556,7	2.538,0
Danimarka	2.025,5	2.018,6	1.996,3	2.151,9	2.509,1
Antigua ve Barbuda	-	-	2.129,0	2.499,9	2.444,4
Japonya	2.489,6	2.562,9	2.336,9	2.655,1	2.341,6
Almanya	1.801,3	1.936,4	1.862,5	2.088,7	2.335,0
Finlandiya	1.943,1	2.190,7	2.057,6	1.874,3	2.264,9
Singapur	2.342,6	2.461,2	2.248,3	2.177,3	2.238,4
Birleşik Krallık	1.271,6	1.446,6	1.649,7	1.568,9	1.962,9
Letonya	1.423,4	1.536,4	1.660,1	1.690,1	1.932,9
Caba Verde	1.747,2	1.829,3	1.796,0	1.795,3	1.833,2
Çek Cumhuriyeti	855,2	1.046,0	1.331,1	1.870,0	1.791,7
İrlanda	1.581,6	1.653,3	1.567,3	1.599,1	1.655,8
Surinam	1.042,4	1.038,5	1.018,4	1.050,0	1.644,3
Litvanya	948,1	991,9	1.088,0	1.195,1	1.506,2
İsveç	1.420,3	1.315,3	1.254,9	1.210,6	1.472,4
Grenada	2.021,1	1.573,7	1.483,9	1.571,5	1.468,4
Trinidad ve Tobago	1.445,5	996,9	1.271,5	1.079,8	1.442,7
Fiji	774,1	1.293,5	1.157,2	1.152,7	1.376,4
Rusya	1.216,4	1.136,6	1.312,2	1.204,7	1.353,1
Bahreyn	1.196,8	1.329,8	1.063,8	1.063,8	1.329,8
Panama	1.410,9	1.100,0	1.210,0	1.298,0	1.298,0
Moritus	989,3	1.197,3	1.303,2	1.559,0	1.252,4
Jamaika	1.284,8	1.014,7	1.556,9	1.639,6	1.217,1
Avustralya	975,7	1.075,2	1.010,1	1.110,1	1.132,4
Romanya	804,4	862,6	974,5	1.088,6	1.124,9
İsrail	1.058,5	1.025,0	1.026,8	1.101,0	1.086,9
Slovakya	805,5	859,8	847,6	983,8	1.062,5
İran	178,7	408,2	365,2	445,9	1.022,3
ABD	813,0	917,0	1.093,0	1.259,0	1.005,3
Kıbrıs	829,2	959,5	919,2	901,3	964,6
Belçika	793,2	849,1	819,8	679,4	962,5
Fransa	917,6	779,4	826,8	887,6	956,3
İtalya	895,2	1.003,9	1.024,4	971,4	956,1
Kazakistan	475,0	332,1	968,5	845,2	950,5
Hollanda	827,0	740,0	794,1	661,9	927,7
Kosta Rika	1.300,4	993,9	884,7	1.109,1	887,2
Suudi Arabistan	1.165,3	864,0	1.104,0	925,3	882,7
Portekiz	683,7	757,2	727,9	648,1	866,9
Şili	677,4	788,9	675,2	758,5	855,9

Kaynak: FAO, 2023 (Erişim tarihi: 15.08.2023)

Ek Tablo 6 (Devam). Yurtdışı domates üretici fiyatları (\$/ton)

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021
Doğu Timor	-	-	809,2	775,6	855,3
Yunanistan	657,1	815,0	802,6	779,8	840,0
Benin	648,6	698,5	618,1	640,4	817,7
Bela Rus	946,7	803,7	825,0	685,1	814,5
Kuzey Makedonya	671,0	689,4	619,3	693,4	762,5
Mali	675,0	694,8	705,1	665,6	737,4
Sırbistan	443,1	488,4	595,3	567,8	719,4
Paraguay	865,6	826,0	777,3	765,5	717,4
Azerbaycan	470,6	488,2	552,9	635,3	676,5
Sri Lanka	539,7	436,6	354,9	472,3	644,7
Hırvatistan	441,0	348,7	456,7	532,0	640,0
El Salvador	-	-	555,5	575,6	640,0
Malezya	538,3	631,9	555,2	630,4	639,6
Yemen	720,0	917,1	665,7	434,0	616,1
Polonya	432,1	484,0	501,1	551,6	584,2
Kırgızistan	688,8	693,0	701,5	566,3	580,8
Katar	824,2	769,2	741,8	686,8	576,9
Arnavutluk	476,4	548,8	412,0	460,9	572,7
Filipinler	354,3	487,5	493,1	593,7	572,3
Ekvator	440,6	403,0	431,3	522,2	562,2
Bulgaristan	445,1	436,2	473,7	521,7	561,1
Zambiya	-	755,3	606,6	465,5	537,5
Endonezya	476,7	499,0	484,6	502,7	527,4
Kolombiya	-	670,7	587,5	497,0	526,1
Çin	556,4	554,2	610,0	556,5	526,0
Nikaragua	-	431,7	476,6	544,3	513,0
Filistin	783,9	768,7	781,7	571,5	512,3
Kuveyt	494,5	496,8	494,1	489,8	497,3
Dominik Cumhuriyeti	503,4	449,1	477,3	486,1	497,2
Cezayir	630,8	531,8	486,0	423,9	477,9
Meksika	388,1	428,1	450,6	437,4	467,5
Kenya	-	-	-	481,9	461,1
Macaristan	231,9	230,2	368,8	368,4	457,1
İspanya	439,2	372,6	353,4	363,1	441,0
Güney Afrika	290,3	355,5	341,8	317,4	386,4
Gürcistan	368,4	404,6	339,1	257,4	360,0
Irak	390,2	396,5	410,3	416,1	348,3
Umman	328,8	328,8	328,8	341,5	341,5
Fas	209,5	216,9	239,7	252,7	250,0
Türkiye	299,0	312,3	274,8	232,0	215,0
Kanada	176,7	164,2	171,9	177,5	181,8
Tunus	-	160,6	109,4	117,7	121,7
Ukrayna	122,0	120,1	122,5	119,0	120,8
Ermenistan	210,3	334,8	326,3	302,7	-
İsviçre	2.660,7	2.509,5	2.560,1	3.048,0	-

Kaynak: FAO, 2023 (Erişim tarihi: 15.08.2023)

Ek Tablo 7. Türkiye sofralık domates ekim alanı ve üretimi

İller	Ekim alanı (bin da)					Üretim (bin ton)				
	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022
Antalya	197	196	185	193	170	2.504	2.524	2.566	2.794	2.542
Mersin	93	99	84	78	74	924	1039	930	886	854
Çanakkale	52	54	54	49	47	675	700	659	627	553
Muğla	62	62	50	49	45	379	397	396	371	377
Ankara	29	30	30	29	30	142	177	194	205	248
Konya	32	36	52	50	28	69	138	160	199	213
Bitlis	18	22	23	25	27	349	353	332	242	196
Bursa	50	46	38	30	26	368	339	273	202	166
Manisa	29	31	28	26	25	232	183	116	118	140
Tokat	47	45	43	31	24	154	168	151	150	138
Şanlıurfa	42	36	22	22	24	164	191	336	325	137
Adana	24	34	29	23	22	53	54	96	100	128
Aksaray	19	20	21	21	21	117	119	124	124	127
Denizli	19	20	22	21	21	120	194	160	129	124
Diyarbakır	23	22	19	23	21	209	200	201	124	120
Burdur	16	16	16	16	18	102	106	105	103	114
İzmir	29	28	30	20	18	84	96	108	102	103
Kahramanmaraş	19	20	20	18	17	85	98	102	91	102
Eskişehir	11	14	15	15	16	99	99	100	96	91
Elazığ	13	13	14	14	14	66	70	74	84	82
Kütahya	13	14	13	13	13	70	75	69	82	77
Bilecik	14	14	14	13	13	71	81	84	82	75
Çorum	11	11	11	12	13	78	90	100	127	74
Aydın	17	16	13	13	12	90	89	84	86	74
Karaman	13	13	13	14	12	70	71	71	55	69
Amasya	11	11	11	11	11	87	87	73	72	65
Samsun	14	12	12	12	11	71	61	64	65	59
Balıkesir	12	12	12	9	10	76	76	83	63	56
Mardin	9	9	9	10	10	50	50	45	55	55
Van	8	8	8	10	10	36	39	46	56	51
Muş	9	9	9	9	9	40	54	52	52	51
Hatay	21	16	9	10	9	42	38	42	46	50
Afyonkarahisar	8	8	8	8	9	83	62	40	46	40
Iğdır	7	9	9	8	9	25	34	34	30	35
Uşak	9	8	8	8	8	31	27	35	35	32
Erzincan	11	13	13	13	7	32	32	31	42	32
Sakarya	8	8	8	10	7	21	23	27	30	31
Isparta	13	12	12	9	7	31	33	35	26	30
Kayseri	10	8	8	8	6	23	21	24	24	29
Gaziantep	4	4	5	5	6	32	33	33	36	29
Malatya	7	7	8	6	6	25	25	25	27	27
Nevşehir	5	5	5	5	6	29	28	27	26	26
Diğer	116	121	102	110	96	409	459	351	347	332
Toplam	1.175	1.192	1.117	1.070	984	8.415	8.836	8.656	8.581	7.955

Kaynak: TÜİK (Erişim tarihi: 04.09.2023)

Ek Tablo 8. Türkiye sofralık domates verimi (ton/ha)

İller	2018	2019	2020	2021	2022
Antalya	126,8	128,9	138,8	145,1	149,8
Çanakkale	129,4	129,5	122,3	128,5	117,9
Mersin	99,0	105,2	110,4	113,1	115,5
Muğla	61,0	64,4	78,9	75,5	83,8
Ankara	48,9	58,9	65,4	70,0	83,6
Konya	21,3	38,1	30,6	39,5	77,0
Bitlis	191,5	163,2	144,3	96,0	73,6
Bursa	73,3	74,4	71,4	67,7	64,3
Kahramanmaraş	44,9	48,7	52,3	50,9	61,7
Aydın	52,9	54,0	63,0	65,1	61,6
Burdur	63,7	65,4	64,5	62,3	61,5
Aksaray	61,8	59,8	58,9	57,6	59,6
Denizli	62,7	97,4	72,1	61,1	59,6
Amasya	75,8	79,6	65,7	66,5	59,5
Elazığ	51,5	52,4	53,3	61,0	59,1
İzmir	29,3	34,5	36,0	51,9	58,6
Eskişehir	91,3	69,3	66,1	66,4	58,1
Şanlıurfa	38,7	53,0	156,2	149,4	58,0
Karaman	52,1	53,0	52,4	39,9	58,0
Adana	22,4	15,9	33,0	42,5	57,9
Diyarbakır	92,3	91,0	103,2	54,7	57,6
Bilecik	50,1	59,9	61,9	64,4	57,6
Manisa	78,7	59,3	41,5	44,7	57,0
Kütahya	52,2	55,5	54,3	61,2	56,9
Çorum	70,2	80,1	89,4	104,4	56,6
Tokat	33,0	37,1	35,1	48,3	56,3
Samsun	48,9	49,6	52,9	52,7	56,2
Hatay	19,5	24,4	45,2	44,2	55,6
Mardin	56,8	55,6	50,5	55,4	55,0
Balıkesir	61,7	62,2	68,4	69,8	54,7
Muş	46,6	62,2	60,4	57,0	54,4
Van	46,0	48,6	55,3	58,0	53,8
Gaziantep	81,2	73,3	61,6	68,0	47,8
Yalova	76,4	75,9	52,2	43,2	47,0
Kayseri	23,7	27,5	29,3	30,2	45,8
Nevşehir	55,8	62,1	51,5	50,4	45,8
Malatya	38,6	35,7	33,8	47,5	45,4
Sakarya	26,7	28,8	35,3	30,9	45,0
İsparta	23,6	28,4	29,7	29,0	44,8
Kocaeli	62,6	52,5	56,5	56,7	44,7
Afyonkarahisar	107,9	77,1	48,3	58,7	44,3
Erzincan	28,4	25,3	24,4	31,2	44,2
Uşak	33,1	33,4	43,9	43,5	42,7
Kastamonu	19,8	19,6	30,2	40,3	40,2
Türkiye	71,6	74,1	77,5	80,2	80,8

Kaynak: TÜİK (Erişim tarihi: 04.09.2023)

Ek Tablo 9. Türkiye salçalık domates ekim alanı ve üretimi

İller	Ekim Alanı (ha)					Üretim (ton)				
	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022
Bursa	11.455	12.932	13.827	12.871	13.546	994.057	1.152.974	1.062.774	1.146.986	1.265.206
Manisa	8.781	9.365	12.036	10.523	9.120	702.491	754.251	972.701	948.972	847.541
İzmir	9.538	9.887	11.566	10.924	8.305	738.252	813.277	891.115	897.907	735.450
Konya	1.365	1.741	2.955	2.858	8.135	84.928	111.713	215.981	216.646	713.333
Balıkesir	5.200	5.479	5.497	4.776	4.655	350.721	373.405	414.989	361.707	442.930
Çanakkale	2.654	2.825	3.151	2.787	2.932	204.195	208.101	231.814	210.085	234.466
Niğde	91	141	2146	2.230	2.146	5071	7755	171680	178400	204440
Şanlıurfa	4.347	2.540	1.691	1.736	1.960	252.945	128.726	83.268	85.868	100.447
Karaman	1.055	1.052	1.185	1.155	956	74.851	73.891	79.700	78.020	64.291
Aydın	801	1017	1.109	807	677	64.706	77.430	78.784	56.676	47.431
Kayseri	72	278	320	324	504	3.248	19.851	23.138	23.183	44.548
Samsun	107	100	150	200	600	4.301	4.000	9.000	12.000	42.198
Nevşehir	557	538	558	513	528	32.193	30.824	32.051	29.516	30.549
Tokat	450	630	742	710	555	25.078	32.625	38.626	37.575	28.954
Elazığ	585	608	624	626	635	19.764	28.533	26.423	26.996	27.212
Aksaray	321	321	321	327	342	26.147	25.813	24.311	24.861	26.379
Hatay	511	392	783	757	680	15.017	11.378	27.139	26.843	23.482
Uşak	134	384	404	408	460	3.688	12.390	23.175	12.780	23.409
Bilecik	181	196	215	215	254	9.093	9.774	10.725	12.600	17.198
Diyarbakır	658	591	709	754	573	16.358	15.088	20.827	21.325	16.771
Çorum	359	394	386	368	514	10.606	11.255	11.376	10.796	16.197
Kilis	294	308	303	306	305	11.341	12.755	12.718	13.170	13.154
Denizli	273	324	361	313	247	9.753	15.673	17.150	15.440	11.891
Amasya	120	124	152	171	177	6.093	6.470	8.160	8.519	8.911
Edirne	227	228	220	253	259	7.676	7.608	7.409	8.546	8.898
Antalya	95	115	115	120	125	4.332	5.175	5.175	6.000	6.279
Isparta	260	188	183	134	129	10.718	7.407	7.146	5.448	5.265
Kırıkkale	27	39	49	52	77	1.122	1.995	2.126	2.225	4.254
K. Maraş	786	879	376	323	117	22.287	22.460	14.277	12.256	4.073
Burdur	127	102	77	85	104	4.864	3.763	3.019	2.735	3.942
Sakarya	70	70	70	70	70	3.817	3.767	3.763	3.780	3.798
Eskişehir	30	46	55	35	58	1.362	2.364	2.636	1.660	2.993
Ankara	36	49	51	51	51	1.404	1.986	2.019	2.025	2.059
Kocaeli	30	30	35	40	40	1.537	1.515	1.768	2.020	2.030
Gaziantep	11	11	53	53	73	245	242	1.227	1.227	1.944
Kırşehir	110	62	48	50	56	3.825	2.107	1.601	1.645	1.861
Kütahya	51	50	50	54	56	1.535	1.528	1.668	1.790	1.848
Afyon	8	8	3	7	19	201	202	100	483	1.279
Artvin	16	21	32	34	33	583	754	1.133	1.045	1.166
Adana	0	0	0	0	20	0	0	0	0	1.005
Yozgat	18	21	14	28	30	414	443	359	729	974
Kırklareli	22	24	24	22	24	761	830	833	775	837
Diğer	143	138	135	129	122	3.500	3.837	3.696	3.476	3.337
Türkiye	51.974	54.244	62.778	58.195	60.280	3.785.080	4.005.935	4.547.580	4.514.736	5.045.144

Kaynak: TÜİK, 2023 (Erişim tarihi: 04.09.2023)

Ek Tablo 10. Türkiye salçalık domates verimi (ton/ha)

İller	2018	2019	2020	2021	2022
Bursa	86,8	89,2	76,9	89,1	93,4
Manisa	80,0	80,5	80,8	90,2	92,9
İzmir	77,4	82,3	77,0	82,2	88,6
Konya	62,2	64,2	73,1	75,8	87,7
Balıkesir	67,4	68,2	75,5	75,7	95,2
Çanakkale	76,9	73,7	73,6	75,4	80,0
Niğde	55,7	55,0	80,0	80,0	95,3
Şanlıurfa	58,2	50,7	49,2	49,5	51,2
Karaman	71,0	70,3	67,3	67,5	67,3
Aydın	80,7	76,1	71,1	70,2	70,1
Kayseri	45,0	71,5	72,4	71,6	88,5
Samsun	40,2	40,0	60,0	60,0	70,3
Nevşehir	57,8	57,3	57,4	57,5	57,9
Tokat	55,7	51,8	52,0	52,9	52,2
Elazığ	33,8	47,0	42,4	43,1	42,9
Aksaray	81,5	80,3	75,7	76,0	77,1
Hatay	29,4	29,0	34,7	35,5	34,5
Uşak	27,5	32,3	57,4	31,3	50,9
Bilecik	50,2	49,9	49,9	58,6	67,8
Diyarbakır	24,9	25,5	29,4	28,3	29,3
Çorum	29,5	28,6	29,5	29,3	31,5
Kilis	38,5	41,4	41,9	43,0	43,1
Denizli	35,7	48,3	47,5	49,3	48,1
Amasya	50,9	52,2	53,9	49,8	50,3
Edirne	33,8	33,4	33,7	33,8	34,4
Antalya	45,6	45,0	45,0	50,0	50,2
Isparta	41,3	39,3	39,0	40,7	40,9
Kırıkkale	42,0	51,4	43,4	43,2	55,6
Kahramanmaraş	28,4	25,6	38,0	37,9	34,9
Burdur	38,2	36,9	39,2	32,3	37,9
Sakarya	54,5	53,8	53,8	54,0	54,3
Eskişehir	45,2	51,8	48,1	48,1	51,8
Ankara	38,9	40,9	39,5	40,1	40,2
Kocaeli	51,2	50,5	50,5	50,5	50,8
Gaziantep	22,3	22,0	23,2	23,2	26,6
Kırşehir	34,8	33,9	33,4	33,2	33,4
Kütahya	30,1	30,6	33,4	33,3	33,3
Afyonkarahisar	25,1	26,9	40,0	69,0	67,3
Artvin	36,0	36,1	35,3	31,2	35,4
Yozgat	23,0	21,2	25,5	26,1	32,3
Kırklareli	35,1	35,2	35,4	34,6	34,9
Mardin	20,5	23,5	26,0	25,0	25,1
Tekirdağ	29,9	30,9	29,0	30,8	31,4
Adıyaman	17,7	22,0	22,4	27,7	26,2
Türkiye	72,8	73,9	72,4	77,6	83,7

Kaynak: TÜİK, 2023 (Erişim tarihi: 05.09.2023), TEPGE hesaplamaları.

KAYNAKLAR

AMITOM, (2023). Mediterranean International Association of the Processing Tomato, (<https://www.amitom.com/>).

Blanton, K. (2023). 8 Potential Health Benefits of Tomatoes, Everyday Health, (<https://www.everydayhealth.com/diet-nutrition/potential-health-benefits-of-tomatoes/>).

Durmuş, M., Yetkin, Ö., Abed M.M., Haji, E.K., Akçay, K. (2018). Domates Bitkisi, Besin İçeriği ve Sağlık Açısından Değerlendirilmesi. International Journal of Life Sciences and Biotechnology, 1(2): p. 59-74.

FAO, (2023). Food and Agriculture Organization, (<https://www.fao.org/faostat/en/#data>).

Hortiturkey, (2018). Domates Yetiştiriciliği, (<https://www.hortiturkey.com/bitki-yetistiriciligi/domates-yetistiriciligi>)

Tomatoes Global Market Report 2023, (2023), Research and Markets, Rapor no: 6464046 (https://www.researchandmarkets.com/reports/5807115/tomatoes-global-market-report?gclid=Cj0KCQjw7JOpBhCfARIsAL3bobcvO19NSO22hclZerOLMzVMYaxVndIL2WTGuThL5XdPmJtQVjJSS0aAls9EALw_wcB).

Trade-MAP, (2023). Trade Statistics for International Business Development, Monthly, Quarterly and Yearly Trade Data. Import & Export Values, Volumes, Growth Rates, Market Shares, Etc. (<https://www.trademap.org/Index.aspx>).

TÜİK, (2023). Türkiye İstatistik Kurumu, (<https://www.tuik.gov.tr>).

TÜİK Denge Tabloları. Türkiye İstatistik Kurumu, (Erişim tarihi: 01.09.2023 <https://www.tuik.gov.tr> adresinden alınmıştır).

WPTC, (2023). World Processing Tomato Council, (<https://www.wptc.to/>).